У НОВОМЕ САДУ У СРЕДУ 22. ЈАНУАРА 1875.

ГОДИНА IV.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 9.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЏИЋ.

ИЗЛАЗИ ЧЕТИРИ ПУТА НА НЕДЕЉУ НА ПО ТАБАКА. — СТОЈИ ЗА НОВИ САД 40. А НА СТРАНУ 60 НОВ. МЕСЕЧНО. — ЗА ОГЛАСИ НАПЛАЋУЈЕ СЕ ОД ЈЕДНЕ ВРСТЕ 3 НОВ. И 30 ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ.

Културно наслеђе Србије

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У ЗАГРЕБУ.

Сабор хрватски није узео у расправу основу, коју је позоришни одбор већ пре подруг године дана саставио о уређењу народног позоришта у Загребу, него је свој задатак према народном позоришту решио у овај мах једино тим, што је упутио земаљску влада да се постара о начину, како земља, код других својих и великих и преких потреба, не би била приморана принети за народно позориште и већих жртава, него што су садашње.

Ми држимо, веле „Нар. Нов.“, да је овај закључак саборски у данашњим околностима нашега народнога позоришта био једино сходан и уместан. Околности су те тако жалосне. да се туђински елеменат, који у нашој средини и од нас живи, усудио већ заметати и питање о опстанку овога нашега културно-народнога завода. У овим околностима прихватити и извести основу, коју је славне успомене др. Дежман о уређењу народнога позоришта израдио, а позоришни одбор с малим изменама усвојио, не би друго значило, него на трулу дашчару подигнути чврсти кров од печених цигаља, само за то, да ову дашчару својом тежином што пре поруши.

Мањак у нашем народном позоришту повлачи се од године 1870., од онога времена, од како је драми придодана и опера. Они исти узроци, који су криви данашњој финансијској невољи угарске државе, такође су извор кроничном мањку нашега народнога позоришта. Не обзирући се на истину оне изреке, која каже, да ће далеко доћи само онај, који лагано иде, ми смо у свом патриотичном заносу држали, да нам не треба с малим почињати, него да се без сваке приправе можемо одмах попети на врх врха позоришне уметности.

Било би добро, да бар данас увидимо своју погрешку и разаберемо своју обману. Хвалимо се, да имамо своју, народну оперу. Питајмо се искрено, по чему је данашња наша опера народна? Да ли по музици или по друштву? Ни по једном, ни по другом. У нас нема још ни једне шаљиве игре, која би могла издржати суд критике и обћинства, камо ли, да бисмо имали народну оперу, осим ако се тим именом крсти овај или онај хрватски либрето, на ког су сложена два три народна звука. А оперно друштво? О њему не ћемо ни говорити докле девет десетина чланова наше народне опере не умеју ни речи народне.

За што ово истичемо? Јамачно не за то, да обрадујемо оне елементе у нашој престоници, који доказују. да ми несмо кадри имати народну оперу, ни народну драму, па да би с тога требало наше драматско друштво заменити немачким, а оперно може бити талијанским. Ако се с онима, који с нашим позориштем нису задовољни, слажемо, не бива то с тога, што бисмо њиховим непатриотичним намерама хтели поћи на руку, него на против с тога, што бисмо желели потакнути, да се потражи начин и јемство, којим би наше позориште могло сатрти овај опаки туђински дух у нашој средини стално и до краја.

Наше народно позориште животари с тога, што нема здрава и чврста народна темеља. Да се овај народни храм уздигне, позвани су у првом реду наши књижевници. Ови пак — нека нам опросте истину, ма ко је и горка — не само да ретко када гледају, да створе што самостално на пољу драматском, него се ни толико не старају да бар преведу за наше позориште добра и призната туђа дела драматска.

С драматским репертоаром било би још и помози Боже, али која хасна, кад није доста сила, да га систематично употребљују. Можемо

се доиста похвалити. да наша драма има како мушких, тако и женских чланова, који би своје улоге и на већим позориштима од нашега с потпуном чашћу извршивали. Но ако само један од ових чланова оболи, не може бити представе, бар не заказане, јер му нема замене, и тада је већ читав репертоар поремећен, тада се даје штогод, ма и не било у кући обћинства, само да се не каже, да се позориште морало затворити, док болесни глумац или глумица не оздрави.

То је једна од највећих невоља нашега позоришта, у том је један од највећих узрока његово глошег материјалнога стања. Наше позориште остаје и остаће стационарно, докле се год не побринемо за ваљан подмладак глумачки. За то се пак иште понајпре драматска школа, о којој држимо, да се и могла и имала увести у онај мах, чим је сабор прву субвенцију народноме позоришту дозволио. У нас не само да тој школи нема ни трага ни гласа, него, што је још жалосније, у нас се за време позоришног одмора никад ништа не учи, а кад нова сезона приспе, управа још не зна, који би комад извадила из закутка за прву представу.

(Свршиће се.)

ШЕКСПИР И СТАРОЕНГЛЕСКА ДРАМА.

Енглеско позориште стекло је у свету гласа, што има свога Шекспира. Било, да се говори о његовим даровитим претечама, што овоме драматском месији поравнаше стазу, било пак о његовим последницима, који од њега примише свога видела: он ће увек бити и остати златни прстен, око којега се савијају свеколике жице посматрања, јер баш његова дела приказују у највећем савршенству све, што је особине енглеске, па модерне драме — на спрам старинске класичке.

Ова је особина, по својој језгри, у цртању карактера, који нам приказују радене особе не као представнике мислених идеја, не ни као голе прилике свога рода и вида, него као извесне, јасно изведене особности; срећа или несрећа им пониче из властитог мишљења и рада, а не као у Јелина, да је то намењено судбином, која осим њих суди и расуђује по тешкој невољи.

У Шекспира је моћ, да ствара карактере разнолике, допрла тако на велико, е мислиш од особа у његовим драмама, да гледаш доиста пред собом људе од пути и крви, који без разлике, било добри или опаки, сулуди или мудри — најживље покрећу у нама саучешћа, и то тим већма, што им ближе приступимо, што већма гледамо, да их проникнемо.

У овоме смислу нити има стари век нити нови песника, којега бисмо могли, ма и само из далека, по драматској снази творачкој успоредити са Шекспиром.

Свака његова драма свет вам је то за себе, у којем разноликост карактера, што се ту састану, изроди сукоб, из којега се разведе заношива радња, развитак јој и разгранање, обрт и последак заврши се, како је које градиво, трагично па потреса, или весело.

И другим је песницима за руком испадало створити драматске карактере, који се одређеним обележјем, што пониче из рођене им природе, тачно разликују један од другог, имајући посла да заједно изведу радњу, што заноси и потреса и вештачким захтевима одговара са свим; али ти карактери казују нам човека понајвише само с једне стране, и као да су скројени или за онај комад, у ком се јављају, те никад даље не допиру, осим тога оквира. Лако их је прозрети, мало градива дају за размишљање и тичу нас се само толико, колико они комад држе или њих комад држи.

Шекспирови карактери пак измакли су преко граница његових драма тако далеко, као што дух човечији надмашује тело; они су непостижљиви као год и живот. Од двеста и толико година гледају највећи песници и мислиоци да растумаче те карактере, па још нису на крај изашли, и биће ту још и тисућама година за тумачење без изласка крају; откриваће се нове и нове стране вечитих им животних истина и поправљати старе заблуде. Јер ни који други песник не умеде као Шекспир, да у свакој прилици покаже човека sub specie aeterni, какав је

од кон до кон века, да увек ствара читаве људе, па чак и онде, где ради економије у комаду могу да се прикажу тек поједине црте карактера којег — даде нам могућства, да по њима погодимо целину, као дрво по листу или по плоду.

Овакога песника, са толиком дивотном снагом стваралачком, који вавек црпи из праизвора животног, и под кратковечним уме да открива што је вечно — таког песника човек са свим да оцени, иште се, да се потруди свом силом духа свога, а чим се ко дубље упусти у испитивање, пониче отуд и сама собом смерна оданост, без које се не да он разумети како треба.

А ко мисли већа дела шекспирова да ће моћи исто тако лако проникнути, као од прилике гетова и шилерова, тај ће у том наћи тек пола уживања, не само за то, што му је Шекспир туђе лозе и корена и из другог неког времена, које човек мора познавати па да га разуме, него и због тога, што се он сав иза свога створа скрива и многе тих његових красота ваља тражити као изворе у тамној густини шумској. К томе долази и тадашњи обичај у драматских песника, да у своје комаде уплету сила ствари, које су за наук и за забаву радозналој публици, а с комадом самим немају посла никаква. — као што су наговештавање прилика, које су у онај пар на пикету, или стања и лица. те, кад се то погрешно тумачи, као што доста често бива, худи то комаду, или чак и песнику, као што многи још једнако траже да обешчасте светлу успомену шекспирову гадним цртама, које није само да су неистините него ни су никад ни бити могле. Тако налази се — да само један пример наведемо — и у делима Гервина и Крајсига, која су написана толиком љубављу и проницањем, она стара приповетка, како је Шекспир крадом дивљач ловио, ма да је одавна доказано, да је то просто измишљено, и још Гервин о том своје мисли разлаже, које су исто тако без основа као и та сама гатка.*)

* Зна се сад, да Сер-Тома Лусеј није никад ни имао гаја за дивљач, те по том се и само каже, да у том гају, којега никад није било, није се ни могла дивљач красти. По томе дакле није ни Шекспир могао од Сер-Томе гоњен бити и од његова зла бегати. Ипак веле, да је после осамнаест година Шекспир улучио згоду да се подсмехне Сер-Томи, метнувши особи Роберту Челу, ноносита са својих предака, у грб дванаест штука (luces), а тим циљајући на Сер-Тому, у којега никад таквог грба не беше! Шекспирова та од осете досетка нема у истини ништа са штукама, него је она изашла отуд, што странједан свештеник, који сваку реч наопако изговара па и реч luces (louses.) Зарад допуне овог сулудастог нагађања наводе још и једну строфу из старе неке баладе, у којој се та досетка такође врзе цигло око Лусеј и lowsie. Доиста, тешко је појмити, како људи паметни и могу таку подметачину придевати укусу шекспирову.

(Наставиће се.)

ЛИСТИЋ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Маркова сабља," „Шаран.") На дан светога Саве, првог просветитеља српског, била је у народном позоришту свечана представа. Да, свечана представа, али без света — рекао би какав наш лош каламбуриста. И заиста чудни су то знаци времена, да ни „Маркова сабља," у којој нам се тако лепо износе сви знатнији моменти наше повеснице, није у стању више, да привуче свет у позориште, где му се пружа прилика да слуша добре поуке, што их вила даје, од којих нам је нарочито у памети остало: „А где вера и закон царује; где се знање и наука штује; где рад ноћи у дане претвара; где свак прво за општее се стара; где је чисто и тело и душа; и где млађи старијега слуша, а старији свог млађега пази; где с' поштење ногама не гази; где се жртве драговољно дају; реч искрена где ј' у обичају; братска слога где сва срца грије; где издаје и зависти није; где се најпре зида, поправља и ствара, а тек што је трошно, напокон обара; где с' разуму срце вољно покорава; ту је храм слободе, ту је срећа права!" Златне речи, које би требао сваки Србин да дубоко у срце и памет своју уреже.

Представа „Маркове сабље" испала је врло добро. Слике су све лепе биле, и лепо осветљене. Од њих се нарочито публици допала и бурно допадање изазвала је слика: сеоба српска под патријархом Арсенијем Чарнојевићем, и слика у којој долазе: Сава Текелија, Вук Ст. Караџић, Доситије Обрадовић и Јован Ст. Поповић. — У „Шарану" имао је Вујић (Панта) тежак задатак. После Телечког и Ружића, које смо у том образу овде гледали, одвише је смело било прихватити се тога задатка, а што је ипак Вујић све оне, који нису видели бољег чича Панту задовољио, доказ је, да има у њему градива, из ког ће се моћи марљивим учењем временом истесати добар приказивач улога од чича Пантине врсте.

—р—

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

28. ПРЕДСТАВА. У ПРЕТПЛАТИ 19.

У НОВОМЕ САДУ У СРЕДУ 22. ЈАНУАРА 1875.

ПАРИСКИ КОЧИЉАШ.

Позоришна игра у 5 чинова, по француском оригиналу прерадио Ј. Хајман, с немачког превео М. Х С.

ОСОБЕ У ПРВОМ И ДРУГОМ ЧИНУ.

Клод Тибо	Ружић.
Мадлена, жена му	Д. Ружићка.
Марија, дете им	М. Зорићева.
Пијер, чизмар и звонар	Лукић.
Роже	Зорић.
Странац	Недељковић.

Збива се у Савоји 1775 године.

ОСОБЕ У ТРЕЋЕМ ЧЕТВРТОМ И ПЕТОМ ЧИНУ.

Гроф Дарецо	Недељковић.
Графица, жена му	Д. Ружићка.
Марија, кћи јој	Л. Хаџићева.
Роже, пуковник	Марковић.
Клод	Ружић.
Пијер	Лукић.
Марсељ	Вујић.
Франсоа	Добриновић.
Жан, послужитељ пуковников	Божовић.

Збива се у Паризу 1809 године.

Појединн бројеви овога листа продају се обдан по 5 н. а вр. у српској народној задружној штампарији, у позоришној писарници и у вече на каси.

Поштовани претплатници умољавају се, да би изволели исплатити први а сада већ и други део своје претплате или у трговини браће Поповића или у вече на каси.

БОЛУЈЕ: Ј. САЈЕВИЋКА.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.